

УДК 355.54: 355.425.4

Орест МИХАЙЛИШИН,
кандидат педагогічних наук, доцент
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ І ПІДТРИМАННЯ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ОРГАНОМ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ ІЗ ПІДРОЗДІЛАМИ (ЧАСТИНАМИ) ІНШИХ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ ТА ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ

У статті на основі проведеного аналізу розглянуто основи організації і підтримання взаємодії між органом охорони державного кордону із підрозділами (частинами) інших військових формувань та правоохоронними органами; розглянуті ключові питання організації взаємодії; приділяється увага заходам щодо підтримання взаємодії.

Ключові слова: орган охорони державного кордону; підрозділи (частини) інших військових формувань та правоохоронних органів; організація і підтримання взаємодії.

Постановка проблеми у загальному вигляді. З кінця 2013 року в Україні значно підвищився рівень складників воєнної загрози з боку Російської Федерації (РФ). Проявами цього є гібридна агресія РФ, зокрема тимчасова окупація Кримського півострова; нарощування військової потужності РФ в безпосередній близькості до ДК України з ударно-наступальним потенціалом (у т. ч. потенційна можливість

© Михайлишин О.

розгортання тактичної ядерної зброї), створення нових, розширення і модернізація наявних баз та об'єктів військової інфраструктури; розпалювання та усебічна підтримка збройного конфлікту в окремих районах Донецької і Луганської областей (ОРДЛО); присутність військового контингенту РФ у Придністровському регіоні Республіки Молдова, який може бути використаний для дестабілізації ситуації в Україні; територіальні претензії РФ до України; ведення спеціальними службами РФ комплексу “гібридних” заходів (інформаційного, терористичного, розвідувально-підривного, екстремістського, сепаратистського, фінансово-економічного характеру), спрямованих на дестабілізацію суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації в Україні, посягання на її територіальну цілісність і недоторканність ДК, підтримку незаконних збройних формувань у східних регіонах України і створення умов для розширення масштабів збройної агресії, перешкоджання діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, важливих об'єктів промисловості та інфраструктури, залякування населення, позбавлення його волі до опору. Так, наприклад, активізувалася робота спецслужб РФ щодо створення та підтримання незаконної діяльності низки псевдонародних республік – осередків сепаратизму.

У зв'язку з трагічними подіями в Криму, на Сході України і збройною агресією Російської Федерації предметом постійних дискусій стала можливість запровадження правого режиму воєнного стану в Україні та обмежень для громадян, які з нього випливають. Чіткого розмежування таких категорій, як “воєнний час”, “стан війни”, “воєнний стан”, немає, що породжує неоднозначне трактування та застосування норм права у такій важливій сфері, як національна оборона. В умовах гібридної агресії початком воєнних дій може вважатись загострення воєнно-політичної обстановки у прикордонні, нестабільність суспільно-політичної обстановки, спроби перешкоджання оперативно-службовій діяльності прикордонних підрозділів, загроза блокування військових містечок та захоплення озброєння і військової техніки. Тому період переходу прикордонних підрозділів від оперативно-службової діяльності у повсякденних умовах до службово-бойової діяльності у

воєнний стан є досить важливим для національної безпеки. Водночас забезпечення виконання основних функцій Державної прикордонної служби України ускладнене значною відмінністю завдань, покладених на орган охорони державного кордону в повсякденних умовах та на початковому етапі особливого періоду.

Отже, з одного боку, значне посилення воєнної загрози, а з іншого – ускладненість виконання основних функцій Державної прикордонної служби України у взаємодії із підрозділами (частинами) інших військових формувань та правоохоронними органами на початковому етапі особливого періоду обумовлюють гостру потребу щодо підвищення ефективності організації і підтримання взаємодії органом охорони державного кордону із підрозділами (частинами) інших військових формувань та правоохоронними органами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Проблемами організації та підтримання взаємодії науковці займалися постійно. Науковою цінністю є систематизація складових організації (підтримання) взаємодії між військовими та правоохоронними формування час виконання оперативно-службових (службово-бойових, бойових) завдань.

Питанням оцінювання ефективності дій військ (сил) присвячена низка робіт, зокрема М. П. Грицяя, О. П. Дузь-Крятченка, Ю. Є. Репіла, Є. А. Цветкова. Деякі аспекти організації взаємодії у своїх працях висвітлили такі вчені, як Ю. В. Аллеров, О. А. Більковський, В. П. Городнов, І. С. Катеринчук, В. А. Кириленко, В. О. Косевцов, Г. А. Магась, А. В. Махнюк, А. Б. Мисик, В. О. Назаренко, Б. М. Олексієнко, В. М. Серватюк, О. М. Шинкарук. Основи застосування підрозділів, частин та з'єднань розглядалась у роботах В. В. Голінка, Ф. А. Демідчика, І. О. Кириченка, Б. М. Олексієнка, С. М. Починка, В. В. Стрижевського, В. Г. Чорноморця. Підвищення ефективності виконання завдань підрозділами, частинами та з'єднаннями розглянуті в працях В. В. Заложа, Є. В. Цветкова. Удосконаленню вогневого ураження приділяли увагу Б. Б. Артамонов, О. П. Дузь-Критченко та С. М. Соколовський. У роботах О. В. Вербовенка, О. Я. Кізяка, В. В. Лісневськонго,

О. Й. Мацька, З. Г. Махарадзе, І. Е. Ментуса, В. А. Сівака, І. В. Якіменко дістало подальшого розвитку питання бойового забезпечення. Але слід зазначити, що організація і підтримання взаємодії між органом охорони державного кордону із підрозділами (частинами) інших військових формувань та правоохоронними органами в сучасних умовах має свою специфіку і потребує ретельного вивчення.

Тому **метою статті** є обґрунтування принципів взаємодії органу охорони державного кордону із підрозділами (частинами) інших військових формувань та правоохоронними органами при ускладненні обстановки в регіоні держави на початковому етапі особливого періоду.

Виклад основного результату дослідження. Науковці розглядають принципи взаємодії як найбільш загальні основні правила та рекомендації, якими повинні керуватися органи управління при підготовці та виконанні того чи іншого завдання [1–6]. Їх відмінність від закономірностей полягає в тому, що останні існують і діють об'єктивно, поза свідомістю людей, незалежно від їхньої волі та бажання. Принципи ж, що впливають із закономірностей, свідомо формуються в інтересах практики і застосовуються залежно від конкретних умов. Такими умовами є умови обстановки, що склалися в регіоні або в державі. За своїм призначенням взаємодія органів охорони державного кордону із підрозділами (частинами) інших військових формувань та правоохоронними органами у сфері прикордонної безпеки є основою для практичної організації взаємодії, яку визначає старша посадова особа і яку безпосередньо виконують суб'єкти взаємодії. Принципами такої взаємодії є: 1) повнота урахування можливостей правопорушників і ймовірного противника та стан загальної обстановки, що склалася в регіоні або державі; 2) завчасна організація взаємодії як на рівні регіональному рівні, так і на місцевому рівні; 3) організація безперебійного обміну інформацією щодо обстановки між взаємодійними суб'єктами; 4) установлення безупинного контролю за виконанням підлеглими силами своїх завдань та надання допомоги суб'єкту взаємодії в підтриманні їх безперервної взаємодії; 5) єдність поглядів різних органів управління Збройних сил, інших військових формувань та правоохоронних органів щодо змісту, ролі

та місця взаємодії; 6) організація і підтримання взаємодії старшою командною інстанцією, вищим органом при суворій регламентації відносин взаємодійних сторін і пріоритеті відносин підпорядкованості між ними в період спільного вирішення загального завдання; 7) організація взаємодії насамперед в інтересах того суб'єкта, який у даний час вирішує головну частку загального завдання; 8) усебічне забезпечення взаємодії (інформаційне, матеріальне, фінансове).

Повнота урахування можливостей правопорушників і ймовірного противника залежить від форм і способів проведених ним дій щодо дестабілізації обстановки в регіоні, характеру наявного озброєння для здійснення протиправних дій, техніки для пересування, засобів управління та зв'язку. Значення цього принципу постійно зростає у зв'язку з удосконалюванням правопорушниками і ймовірного противника тактики дій у гібридній війні. Прикладами можуть бути події в Криму, Слов'янську, Краматорську, Маріуполі та інших містах сходу України у березні-липні 2014 року. Відповідні органи управління повинні це враховувати при організації взаємодії.

Завчасна організація взаємодії. Організація взаємодії – це складний процес, який здійснюється як вищим органом управління, так і суб'єктами взаємодії: підлеглі органи управління і орган управління підрозділами (частинами) Збройних сил, інших військових формувань та правоохоронних органів. Необхідність завчасної організації взаємодії обумовлена складністю узгодження дій різнорідних суб'єктів в складних умовах обстановки, значним обсягом виконуваних при цьому розрахунків та інших робіт, пов'язаних з наданням взаємної допомоги, раптовістю і швидкоплинністю зміни обстановки, непередбаченістю дій правопорушників чи ймовірного противника. Чим якісніше організовано взаємодію при підготовці до виконання завдання, тим ефективніші дії суб'єктів взаємодії і підпорядкованих їм об'єктів управління у динамічній обстановці. Організована взаємодія практично відпрацьовується з низки питань у ході сумісних навчань і тренувань вищого органу управління і органів управління підрозділами (частинами) Збройних сил, інших військових формувань та правоохоронних органів із залученням означених сил. На навчаннях

і тренуваннях повинно бути якомога менше спрощень. Лише таким чином можна буде виявити і вчасно усунути недоліки, допущені на етапі планування сумісних дій суб'єктів у складних умовах обстановки, накопичити досвід спільного виконання завдань.

Організація безупинного взаємного обміну інформацією між суб'єктами, що взаємодіють. Інформація може мати характер щодо обміну поглядів оцінки обстановки, наявних сил і засобів, ситуаційних рішень у разі зміни обстановки, вказівок вищого органу управління тощо. Успіх спільних дій суб'єктів прямо залежить від взаємної поінформованості про обстановку й умови, у яких вирішуються спільні завдання. Така поінформованість стосується не тільки дій, що ведуться, але й спланованих дій у разі зміни обстановки в регіоні. Суб'єкти, які взаємодіють, залежно від розвитку подій, пов'язаних з виникненням і поширенням загроз у прикордонні, можуть бути такі: основний суб'єкт – старший у ситуації, що склалася на поточний момент; інший суб'єкт – тимчасово підпорядкований основному на певний проміжок часу. Критерій переходу основного суб'єкта до іншого і навпаки – це тема окремого дослідження. Суб'єкт, в інтересах якого організується взаємодія, зможе прийняти правильне рішення тільки в разі володіння необхідною інформацією.

Отже, організація безупинного взаємного обміну інформацією щодо обстановки між взаємодійними суб'єктами – найважливіший принцип, що сприяє підвищенню ефективності взаємодії і тісно пов'язаний із другою закономірністю взаємодії: встановлення безупинного контролю за виконанням підлеглими своїх завдань і надання їм допомоги та підтримання безперервної взаємодії. Пов'язаність останніх двох принципів передбачає зосередження зусиль взаємодійних суб'єктів на головному напрямі. Зазначене дає змогу вчасно здійснювати маневр силами та засобами, прогнозувати розвиток подій і приймати раціональні ситуаційні рішення.

Єдність поглядів різних суб'єктів взаємодії щодо змісту, ролі та місця взаємодії становить один із найважливіших принципів взаємодії. Оскільки взаємодія включає комплекс заходів, що проводяться за єдиним задумом і планом з метою підвищення їх ефективності, дуже

важливо, щоб старші посадові особи суб'єктів взаємодії і їх органи управління були добре обізнані з можливостями та способами застосування взаємодійних сил і засобів, могли чітко скоординувати на практиці дії своїх підлеглих. При цьому необхідно розподілити завдання між взаємодійними суб'єктами і підпорядкованими їм силами та засобами і визначити відповідальність за їх виконання, а також організації і підтримання взаємодії, які діють у зазначеному районі (регіоні держави) і надати їм необхідні права. При визначенні правових взаємин треба виходити з того, хто із суб'єктів взаємодії вирішує головні завдання і хто має більше можливостей для управління спільними діями різновидових сил.

Організація взаємодії насамперед в інтересах тих суб'єктів, що вирішують головні (вирішальні) складники загального завдання. Цей принцип безпосередньо впливає на зосередження зусиль на найважливіших напрямках часткових завдань іу вирішальний момент і на виконання головного завдання. Реалізацію цього принципу слід здійснити через розроблений порядок визначення основного й іншого суб'єкта під час взаємодії за критерієм максимальної кількості управлінських завдань з можливістю управління всіма залученими органами і силами до виконання завдання.

Відповідність завдань і функцій органів з організації взаємодії відповідно до рівня їх повноважень. Цей принцип обумовлений прямою залежністю якості узгодженості зусиль суб'єктів від раціональності поєднання статусу прав, обов'язків і можливостей органів суб'єктів взаємодії. До таких органів слід віднести: вищий орган управління, регіональні і місцеві органи управління, органи управління підрозділів (частин) Збройних сил, інших військових формувань та правоохоронних органів.

Підтримання взаємодії здійснюється суб'єктами за такими напрямками: взаємне інформування про результати оцінювання обстановки, прийняття і оформлення плану сумісних дій за різних умов обстановки, взаємний обмін інтелектуальними можливостями щодо управління і взаємодії підпорядкованими силами і засобами, створен-

ня єдиного інформаційного поля обміну інформацією. Зазначений вище порядок організації і підтримання взаємодії потребує застосування принципів системного підходу. Підтримання взаємодії можна сформулювати так: глибина деталізації на різних рівнях управлінської системи питань організації і підтримання взаємодії повинна забезпечувати урахування усіх чинників, які істотно впливають на ефективність спільних дій суб'єктів взаємодії при вирішенні завдань.

Усебічне забезпечення взаємодії. Дотримання цього принципу при організації взаємодії вимагає врахування можливостей кожної із взаємодійних сторін щодо забезпечення своїх дій, а також можливостей взаємодії їх сил і засобів. Організація забезпечення повинна бути адекватною організацією взаємодії, яку визначив вищий орган управління.

Висновки. Варто зазначити, що використання наведених вище принципів взаємодії суб'єктів дадуть можливість підвищити ефективність вирішення завдань Збройними силами, іншими військовими формуваннями і правоохоронними органами на сучасному етапі їх розвитку та обґрунтовано сформулювати вимоги взаємодії зазначених суб'єктів. Зазначене наукове завдання щодо визначення принципів взаємодії має бути продовжене за такими напрямками: визначення вимог до взаємодії зазначених органів управління, розроблення методики організації взаємодії суб'єктів, розроблення методики реалізації взаємодії зазначених суб'єктів за різних умов обстановки.

Список використаної літератури

1. Кириченко І. О. Оперативне застосування та тактика дій внутрішніх військ : навч. посібн. Військ. ін-т внутрішніх військ МВС України, 2009. – 564 с.
2. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ : підруч. / [за ред. Ю. Ф. Кравченка]. – К. : НАВСУ, 1999. – 702 с.
3. Гаврилюк Т. І. До питання розмежування понять “взаємодія”, “співробітництво” та “партнерство” у сфері відносин міліції з населенням / Т. І. Гаврилюк // Вісн. Акад. управління МВС. – 2009. – № 2. – С. 143–151.
4. Шевченко О. В. Взаємодія СБУ з правоохоронними та іншими державними органами: постановка проблеми / О. В. Шевченко // матеріали наук.

практ. семінару (Харків, 27.11. 2012 р.). – Х : Акад. внутр. військ МВС України, 2012. – С. 50–54.

5. Корнієнко М. В. Управління силами і засобами органів внутрішніх справ при ускладненні оперативної обстановки : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / М. В. Корнієнко ; [Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого]. – Х., 2000. – 16 с.

6. Литвин М. М. Концептуальна модель взаємодії Внутрішніх військ МВС України з органами Державної прикордонної служби при спільному виконанні службово-бойових завдань / М. М. Литвин, Ю. В. Аллеров, Ю. П. Бабков // Честь і закон. – 2003. – № 3. – С. 6–12.

Рецензент – доктор військових наук, доцент Купрієнко Д. А.

Михайлишин О. Проблемы организации и поддержания взаимодействия между органом охраны государственной границы с подразделениями (частями) других военных формирований и правоохранительными органами

В работе на основе анализа опыта рассмотрено основы организации и поддержания взаимодействия между органом охраны государственной границы с подразделениями (частями) других военных формирований и правоохранительными органами; рассмотрены основные вопросы организации взаимодействия; уделяется внимание мероприятиям по поддержанию взаимодействия.

Ключевые слова: *орган охраны государственной границы, подразделения (части) других военных формирований и правоохранительных органов, особый период, организация и поддержание взаимодействия.*

Myhailyshyn O. Problems of organization and cooperation maintaining by the State border protection units (parts) of other military units and law enforcement agencies

Since the end of 2013 the level of military threat constituents of the Russian Federation (RF) in Ukraine has significantly increased. This is the evidenced of hybrid aggression of the Russian Federation in Ukraine, in particular temporal occupation of the Crimean peninsula; accumulation of military power of the Russian Federation in a direct closeness to the State border of Ukraine with shock-offensive potential (including potential pos-

sibility of development of a tactical nuclear weapon), creation of new, expansion and modernization of present bases and objects of military infrastructure; exasperation and comprehensive support of the armed conflict in the separate districts of Donetsk and Luhansk areas (SDDLА); presence of military contingent of the Russian Federation in the Transnistrian region of the Republic of Moldova, that can be used for destabilization of situation in Ukraine; territorial claims of the Russian Federation against Ukraine; conduct by the special groups of the Russian Federation a complex of “hybrid” measures (informative, terrorist, reconnaissance and blasting, extremist, separatist, financial and economic and other character), aimed at destabilization of social and political and socio-economic situation in Ukraine, encroachment upon its territorial integrity and inviolability of the State border, support of the illegal armed formations in the east regions of Ukraine and creation of conditions for expansion of scales of the armed aggression, preventing to activity of the state authority organs, local self-government, important objects of industry and infrastructure, intimidation of population, privation of his freedom to resistance. The displays of it is hybrid aggression of the Russian Federation at the territory of Ukraine, which makes the urgent need to improve the efficiency of the organization and cooperation maintaining by the State border guard units (parts) of other military units and law enforcement agencies.

Scientists consider principles of cooperation as the most common basic rules and recommendations to be followed by management bodies. The difference from the laws is that the last are objectively exist and function outside the consciousness of people, regardless of their will and desire. Speaking about the principles arising from patterns, they are consciously formed in the interests of practice and applied depending on specific conditions. These conditions are the conditions of the situation. According to the purpose the cooperation of the state border guard protection units (parts) of other military units and law enforcement agencies in the sphere of the border security is the foundation for the practical organization of cooperation that is defined by senior official and is conducted by subjects of cooperation.

On the basis of the conducted experiment we have examined the bases of organization and cooperation maintaining by the state border guard pro-

tection units (parts) of other military units and law enforcement agencies; have discussed key issues of interaction and have focused on measures to cooperation maintaining.

Keywords: *State border protection unit; units (parts) of other military units and law enforcement agencies, organization and cooperation maintaining.*